

УДК 34

*Морозова О. М.**аспірантка кафедри правосуддя**та кримінально-правових дисциплін**(Національний університет «Острозька академія»)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСОБИ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

На сьогоднішній час із найважливіших аспектів підтримання розвитку демократії в Україні є забезпечення безпеки громадян, а також осіб, які знаходяться на території держави. В Конституції України від 24 серпня 1991 р. зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь, гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Будівництво та інтенсивний розвиток правової держави спричиняє поглиблений розгляд такого поняття, як забезпечення безпеки [1].

Актуальності набирає розкриття і удосконалення змісту забезпечення безпеки учасників кримінально-виконавчої діяльності осіб таких як ті, що позбавленні волі, працівників внутрішніх справ, установ виконання покарань, тощо. Безпека учасників кримінально-виконавчої діяльності виступає гарантом повноцінної дії виконавчої системи та дотримання законності і правомірності рішень.

© Морозова О. М., 2016

© Національний університет «Острозька академія», 2016

-
- Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі / О. М. Морозова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mommpv.pdf>.

Вивчення наукових праць із зазначеної проблеми показало, що досить потужне методологічне підґрунтя створили такі вчені, як В.А. Бадира, І.А. Богатирьов, В.В. Василевич, В.В.Голіна, О.М.Джужа, А.П.Заколюк, А.В. Кирилюк, О.Г.Колб, В.А.Степанюк, В.М. Трубников, І.С. Ясковець, М.М. Яцишин та ін. Колб О.Г. провів ряд досліджень щодо даної теми, особливо важливе місце посідає тема «Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам» [2]. Науковцями піднімалось дане питання і активно досліджувалось, проте на даний час не досягнуто інтенсивних результатів в плані забезпечення безпеки осіб, що є учасниками в кримінально-виконавчій діяльності.

За загальним значенням безпека – це стан, коли кому-небудь чи чому-небудь ніщо не загрожує, це гарантія, необхідна умова життєдіяльності особи, суспільства, держави, що дозволяє їм зберігати та збільшувати духовні та матеріальні цінності, відсутність небезпек та загроз для об'єкта. [3] Суть безпеки полягає в постійному існуванні загрози і перманентна необхідністю управління нею. Небезпека – це можливі або реальні явища, події і процеси, здатні нанести шкоду людині, соціальній групі, народу, суспільству, державі, нанести шкоду їх благополуччю, зруйнувати матеріальні, духовні або природні цінності тощо. Загроза – це небезпека на стадії переходу із можливості у дійсність, висловлений намір або демонстрація готовності одних суб'єктів спричинити шкоду іншим.

В ст. 10 Кримінально-виконавчого кодексу України закріплено право засудженого на особисту безпеку, проте з практики вказується, що на особу, яка знаходиться в місцях позбавлення волі постійно здійснюється злочинний вплив іншими засудженими чи працівниками виконавчих органів [4].

Проаналізувавши і дослідивши чинне кримінально-виконавче законодавство України, а також ряд наукової літератури вказує на те, що

▪ Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі / О. М. Морозова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mommpv.pdf>.

безпека засудженого, працівників персоналу не повністю врегульовані питання і не розкритий широко зміст. У кримінально-виконавчому законодавстві України права засуджених на особисту безпеку закріплюється шляхом:

- встановлення нормативного визначення правового статусу засуджених;
- регламентація прав, законних інтересів і обов'язків засуджених;
- закріплення права засуджених на особисту безпеку.

Безперечною перевагою чинного КВК України є наявність у ньому широкого спектру норм, які на рівні закону закріплюють конкретні права і обов'язки засуджених. На відміну від Виправно-трудоного кодексу України (1970 р.), де на рівні закону передбачалася лише одна норма загального характеру (ст. 8), а конкретні права і обов'язки засуджених були закріплені лише у підзаконних нормативних актах, у новому Кримінально-виконавчому кодексі України питанню правового статусу засуджених присвячено окрему главу - друга, яка включає чотири статті [5].

Крім того, права і обов'язки осіб, засуджених до покарань різних видів, конкретизуються у відповідних нормах КВК України, що визначають порядок і умови виконання окремих видів покарань (ст. 34, 37, 42, 51, 59, 60, 71, 107, 142, 161 та ін.), а також у підзаконних нормативних актах (Правилах внутрішнього розпорядку, інструкціях, положеннях, наказах тощо), які більш детально регламентують особливості виконання і відбування покарання того чи іншого виду.

Так, ст. 7 КВК України (Основи правового статусу засуджених) визначає, що держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їхню особисту безпеку, а засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, за винятком

▪ Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі / О. М. Морозова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mommpv.pdf>.

обмежень, визначених законами України та КВК України і встановлених вироком суду.

Право засуджених на особисту безпеку визначається законами України, а також КВК України, виходячи із порядку і умов виконання та відбування конкретного виду покарання. Отже, обмеження засуджених у правах та обов'язках можуть бути встановлені:

- безпосередньо законами України;
- КВК України - в залежності від виду призначеного покарання;
- вироком суду.

Забезпечення і підтримання безпеки засудженого в місцях позбавлення волі є досить важливим завданням, яке стоїть перед державою. Адже на даному етапі це є одним із важливих факторів для стабільної криміногенної ситуації в Україні, а також підтримання соціально-економічних відносин з країнами ЄС.

Для розуміння і розкриття поставленого перед нами завдання, потрібно проаналізувати кожний елемент структури: об'єкт (місце знаходження особи), суб'єкт (особа на який здійснюється негативний і злочинний вплив) та сам зміст, що складається із здійснюваних суб'єктами запобігання факторів [6]. Обумовлене тим, що запобіжна діяльність переслідує певних поставлених завдань, які витікають із законодавства, обумовлюються цілями запобіжної діяльності і конкретизуються в залежності від рівня та етапу такої діяльності.

У науці кримінально-виконавчого права правовий статус засуджених визначають як засновану на загальному статусі громадян України та закріплену в нормативно-правових актах різних галузей права сукупність їх прав, законних інтересів й обов'язків. Науковець О. В. Лисодед елементами правового статусу засуджених вважає такі:

- 1) суб'єктивні права;

▪ Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі / О. М. Морозова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mommpv.pdf>.

- 2) законні інтереси;
- 3) юридичні обов'язки засуджених [7, с. 21].

В Кримінально-процесуальному кодексі України визначений статус кожного учасника кримінального судочинства таких як підозрюваний, обвинувачений, свідки та ін.

В.Н. Чорний вказує, що безпека особистості засудженого є комплексною гарантією, що дає змогу засудженому реалізувати свої права, свободи та законні інтереси в умовах позбавлення волі. Загроза безпеки – це сукупність умов і чинників, що створюють небезпеку життєву важливим інтересам особистості в місцях позбавлення волі [8, с. 17].

Безпека особистості включає в себе багато видів факторів, що впливають на саме утворення даного поняття, такі як :

- Фізична (гарантії дотримання природних прав людини та громадянина з народження на життя, честь та гідність);
- Економічні (встановленні межі втручання держави в здійснення підприємницької діяльності, підтримання гарантій вільної торгівлі та підприємницької діяльності, що не суперечать нормам чинного законодавства);
- Політичні (свобода вибору, право обирати і бути обраним, свобода слова, мови);
- Медичні (безкоштовне отримання медичної допомоги, дотримання лікарської таємниці);
- Релігійна (свобода світогляду і віросповідання);
- Юридична (право на свободу і особисту недоторканність, недоторканність житла);
- Інформаційна (достовірність інформації, відсутність дезорієнтованої інформації);

▪ Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі / О. М. Морозова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mommpv.pdf>.

- Приватна (невтручання в особисте і сімейне життя, таємниця листування, кореспонденції, вибір місця проживання, тощо.) та ін [9].

Отже, усі перераховані види мають спільні ознаки:

- 1) гарантується та контролюється державою;
- 2) ґрунтується на правовій базі та нормативно-правових актах, що підкреслюють законність;
- 3) взаємозв'язок державних та приватних інтересів. Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі потрібно обов'язково дотримуватись даних факторів, а також вплив психологічної допомоги ув'язненим з боку працівників персоналу.

Засобами вираження права засуджених на особисту безпеку є нормативно-правові акти, у яких визначено зміст цього права та гарантії його реалізації. Основні напрями реалізації права засуджених на особисту безпеку встановлено в чинному кримінально-виконавчому законодавстві України та Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», проте чіткого закріплення не має [10]. Дане питання регулюють підзаконні нормативно-правові акти, такі як «Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань», на думку Колба О.Г., що негативно впливає на встановлення і дотримання принципу законності в виконавчих органах [11]. В практиці, дана обставина є однією з причин учинення злочинів засудженими та працівниками кримінально-виконавчої служби. Дану проблему треба вирішувати таким способом, як внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України, що регулюють порядок забезпечення права засуджених у Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань.

Підсумовуючи весь викладений текст, робимо висновки, що потрібно ширше і досконаліше звернути увагу на поняття безпека особистості, яка

▪ Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі / О. М. Морозова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mommpv.pdf>.

стає гарантом забезпечення безпеки в місцях позбавлення волі. Також ввести зміни в Кримінально-виконавчий кодекс України про «Порядок забезпечення права засуджених на особисту безпеку», взявши за основу Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань. Частина 1 ст. 8 Кримінально-виконавчий кодекс України «Основні права засуджених» доповнити словосполученням «право на особисту безпеку».

Список використаних джерел

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) [Електронний ресурс].-Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Колб О.Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам: дис...доктор юр.наук: спец.12.00.08/ О.Г. Колб- К.:2007-512с.
3. Ткачова О.В. Безпека персоналу установ виконання покарання як елемент режиму позбавлення волі [Електронний ресурс].-Режим доступу : <https://scholar.google.com.ua/citations?user=9kz8-4AAAAAJ&hl=ru>.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України((Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21) [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
5. Богатирьов І.Г. Кримінально-виконавче право України [Електронний ресурс].-Режим доступу : http://pidruchniki.com/12090810/pravo/prava_zasudzhenih_osobistu_bezpeku.
6. Колб І.О. Форми та засоби забезпечення права засуджених до позбавлення волі на особисту безпеку [Електронний ресурс].-Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Nvknuvs/2012_2/kolb.htm.
7. Кримінально-виконавче право України : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. проф. А. Х. Степанюка. – Х. : Право, 2006. – 256 с.

▪ Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі / О. М. Морозова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mommpv.pdf>.

8. Чорный В.Н. Правовые и организационные вопросы обеспечения безопасности осуждённых в исправительных учреждениях : [учебное пособие]/ В.Н.Чорный.- Рязань : РИЭП МВД России, 1999.- с.17.

9. Кіслов О.І. Підходи до розуміння поняття «Безпека особистості» у виправних колоніях [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc15/part_2/28.pdf.

10. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: затв.наказом ДДУПВП від 25 грудня 2003 року № 275 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1277-03>.

11. Колб О.Г. Про деякі питання стану наукового дослідження проблем застосування заходів і засобів безпеки у місцях позбавлення волі України [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/8572>.

▪ Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі / О. М. Морозова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mommpv.pdf>.